

องค์ประกอบของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน
อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
COMPONENTS OF COMMUNITY LEADERS IN CONSERVATION OF SUSTAINABLE
COMMUNITIES FORESTS MANAGEMENT NONNHON SUB-DISTRICT,
WARIN CHAMRAP UBON RATCHATANI PROVINCE

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรภูมิ มูลสิน¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน 2) เพื่อศึกษาการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product - Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยรวมอยู่ในระดับมาก
3. การวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า องค์ประกอบของผู้นำชุมชน ที่เป็นตัวพยากรณ์ต่อการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน มี 2 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล และด้านความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.906 และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ร้อยละ ร้อยละ 82.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

¹ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

คำสำคัญ: องค์ประกอบภาวะผู้นำ ผู้นำชุมชน การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

Abstract

This research is focused on components of community leaders in conservation of sustainable communities forests management Nonnhon sub-district, Warin Chamrap Ubon, Ratchathani Province. Which had the following objectives; 1. To study the leadership components of community leaders. 2. To study the sustainable management of communities forests. And, 3. To analyze elements of community leaders in sustainable forest conservation in Nonnhon sub-district Warin Chamrap, Ubon Ratchathani Province. This research is a qualitative, and quantitative research. The instruments used in the study were Interviews and questionnaires. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation Pearson Product Moment Correlation Coefficient, and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The research findings found that:

1. Leadership components of Nonnhon sub-district in Warin Chamrap, Ubon Ratchathani Province. By overall and individual aspects was at a high level.

2. Conservation of sustainable communities forests Management, overall, it was at a high level.

3. Analysis of community leaders in conservation of sustainable communities forests management Nonnhon sub-district Warin Chamrap, in Ubon Ratchathani Province found that the composition of community leaders was prediction power in two aspects of sustainable forest management: moral, ethical, and corporate governance. The components of community leaders relationship with Conservation of sustainable forest management had the correlation coefficient was 0.906. The coefficient of prediction or the prediction power was 82.20%, which was statistically significant at .01 level.

Keywords : Components of leaders, Community leader, Conservation of Sustainable forest management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะโลกร้อน หรือภาวะภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงเป็นปัญหาใหญ่ของโลกเราในปัจจุบัน สังเกตได้จากอุณหภูมิของโลกที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุหลักของปัญหานี้มาจากปรากฏการณ์เรือนกระจก ผลกระทบจากการที่โลกร้อนขึ้นจะส่งผลร้ายแรงและต่อเนื่องต่อสิ่งที่มีชีวิตในโลก ดังนั้น

วิกฤตดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่สำคัญของทุกคนบนโลกใบนี้จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน การแก้ปัญหาโลกร้อนวิธีหนึ่งก็คือ การปลูกต้นไม้ทดแทนมากขึ้นจากการทำลายป่าไม้ด้วยน้ำมือของมนุษย์กันเอง (สมาคมโลกสีเขียวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน, 60 : 2561)

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ การดำรงอยู่อย่างยั่งยืนทำให้เกิดความสุข สร้างสมดุลให้กับชีวิตความเป็นอยู่ จากรายงานของกรมป่าไม้ในปีพุทธศักราช 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ 171.02 ล้านไร่คิดเป็น 53.33 % ส่วนในปีพุทธศักราช 2536 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ในประเทศเหลือเพียง 13.4 ล้านไร่ หรือร้อยละ 12.72 และในปี 2541 พื้นที่ป่าเหลือเพียง 13.09 ล้านไร่ หรือร้อยละ 12.43 (กรมป่าไม้, 2541 : 1-4) เนื้อที่ป่าไม้ประเทศไทย ประจำปี 2559 จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม โดยกรมป่าไม้ ระบุว่าประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 31.58 ของพื้นที่ประเทศ หรือเท่ากับ 102,174,805.09 ไร่ (163,479.69 ตารางกิโลเมตร) ลดลงจาก ปี พ.ศ. 2558 ร้อยละ 0.02 หรือ 65,000 ไร่ โดยประมาณ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560 : 1) จากสถิติพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย จากปี พ.ศ. 2557-2559 ระยะเวลา 2 ช่วงปีที่ผ่านมา พื้นที่ป่าลดลง ร้อยละ 0.02 ทุกปี สำหรับป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ป่าเหลือเนื้อที่ป่าไม้ ประมาณ 18.29 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ของจังหวัด ขณะที่พื้นที่ป่า ตำบลโนนโพน ของอำเภวารินชำราบ มีพื้นที่ป่าในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นพื้นที่ป่า

ชุมชน หมู่ที่ 1 บ้านโนนโพนนอก จำนวน 245 ไร่ หมู่ที่ 2 บ้านนาโพนเหนือ จำนวน 530 ไร่ หมู่ที่ 5 นาโพนน้อย จำนวน 380 ไร่ และ หมู่ที่ 11 โนนโพนตก จำนวน 104 ไร่ รวมจำนวนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชนจำนวน 1,259 ไร่ การรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์และการเพิ่มพื้นที่ป่าของตำบลโนนโพนเป็นสิ่งที่น่าสนใจวิจัยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 25 และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ร้อยละ 15 (กรมป่าไม้, 2560 : 6) จังหวัดอุบลราชธานี ได้เหลือเนื้อที่ป่าประมาณ 18.29 ของพื้นที่ของจังหวัด

การมีผู้นำที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ป่าไม้ ผู้นำและภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ที่สามารถชี้วัดถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว ของการพัฒนาได้ (ศิริฮามสุโพธิ์, 2546 : 30) เพราะผู้นำที่ดีมีจิตใจเป็นนักพัฒนาจะใช้ความเป็นผู้นำของตนชักนำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม (ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, 2540 : 196-197) ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้างที่จะสามารถอธิบาย ลักษณะความเป็นผู้นำในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน
2. เพื่อศึกษาการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

กรอบการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน

ด้านความสามารถในการประสานงานและการติดต่อสื่อสาร
ด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล
ด้านความรับผิดชอบ
ด้านด้านบุคลิกภาพ

ตัวแปรตาม

การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชน
อย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน
อำเภวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ งานวิจัยเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมารวบรวมวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .96 โดยการดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำ

ของผู้นำชุมชนและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมายืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์การวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านตำบลโนนโพน จำนวน 132 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากสูตรทาร์โยมาเน่ สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีเครื่องมือการวิจัยได้แก่ การบันทึกเทปคำสัมภาษณ์ กล้องถ่ายภาพ และสมุดจดบันทึก และการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าหรือไตรมิติ

(Triangulation) เพื่อให้เกิดความแน่ใจในความแม่นยำ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ขจัดความลำเอียงของผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน

1.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนตำบลโนนโพน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 4.47$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.40$)

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน พบว่า นายอนันต์ จันทร์มา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 โนนโพนนอก ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การเป็นผู้นำชาวบ้านที่ดีต้องพูดให้กับผู้นำคุ้มในหมู่บ้านช่วยกันชี้แจงให้ลูกบ้านเข้าใจ จะประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านผ่านเสียงตามสายทุกวันและให้ผู้นำคุ้มช่วยไปพูดซ้ำอีกครั้งเพื่อให้เข้าใจตรงกัน เรื่องช่วยกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านอย่าให้ใครมาตัดไม้ ใครที่มีพื้นที่นา ติดกับป่า ก็ต้องช่วยกันดูแล อย่าบุกรุกขยายพื้นที่เพิ่มเติม นอกจากนี้ ผมใช้หลักธรรม ชี้แนะลูกบ้าน ทุกวันพระ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปวัด และหลวงพ่อบุญพระครูสุนทรบุรพพานุกูล วัดบุรพาราม

ที่วัดตั้งอยู่ระหว่างหมู่ ที่ 1 กับหมู่ที่ 11 หลวงพ่อบุญท่านเป็นอนุรักษ์ป่าไม้ ท่านนำชาวบ้านปลูกป่า รักษาป่าไม้ ท่านเทศน์สั่งสอนให้ญาติโยม ให้เข้าใจความสำคัญของป่า ทำให้ชาวบ้านซึมซับคำสอนหลังจากท่านมรณภาพก็ขาดพระนักอนุรักษ์ไปอีกรูป” (สัมภาษณ์ : นายอนันต์ จันทร์มา, 4 พฤษภาคม 2561) ส่วนนายอุดมศักดิ์ อ่อนคำพา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านนาโพนเหนือได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างของลูกบ้านวางตัวให้เหมาะสมในความประพฤติตน ชาวบ้านจะได้เชื่อทำให้ชาวบ้านดู ให้เป็นแบบอย่าง ชาวบ้านจะเชื่อผู้นำ ผู้นำมีนิสัยเป็นอย่างไร ลูกบ้านจะเลียนแบบ หรือประพฤติตามผู้นำ นอกจากนี้ การดูแลรักษาป่าชุมชน ผมจะประกาศให้ชาวบ้านขอแรงจิตอาสาทำแนวกันไฟป่าในหน้าแล้ง จะมีชาวบ้านลงแขกร่วมกันประมาณ 80-90 คนมาร่วมกันทำแนวป้องกันไฟป่า ข้าวปลาอาหาร ข้าวจะหุงมาจากบ้าน ส่วนกับข้าว จะไปหาเอาในป่า มีผักหลายชนิด กินกับน้ำพริกแจ่วที่เตรียมมา ปลาที่จับในสระน้ำ ป่าคือตลาดสดที่ไม่ต้องซื้อขาย ยิ่งในหน้าฝน ชาวบ้านจะมาหาเห็ดในหน้าฝน ออกมาในป่า คนเข้าป่าหาเห็ดมีรายได้ประมาณ 300-400 บาท ก็นำมาหาเห็ดได้ออกพื้ป่าชาวบ้านก็ขอซื้อไปทำกับข้าว เห็ดในป่ามีหลายชนิด เห็ดตับเต่า เห็ดปลวก เห็ดโคก เห็ดระโงก เห็ดมีเกือกทุกชนิดในป่าชุมชนของหมู่บ้าน” (สัมภาษณ์ : นายอุดมศักดิ์ อ่อนคำพา, 4 พฤษภาคม 2561) สำหรับนายวิเชียร จันทร์มา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำชุมชนว่า “การเป็นผู้นำชุมชนที่ดี สำหรับตัวผม ได้ยึดหลักความ

รับผิดชอบต่อชุมชน ต่อการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลโนนโพนที่ผม รับผิดชอบ ให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีความขัดแย้ง องค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้าไปสนับสนุน มีการเขียนแผนโครงการสนับสนุน ให้ชุมชนในแต่ละหมู่บ้านในตำบลโนนโพน มีรายได้ เสริมนอกเหนือจากการทำนา เช่น การเพาะเห็ด นางฟ้า ของหมู่ที่ 1 การสานหมวก หมวกจักสาน จากไม้ไผ่ จากใบตาล ชาวบ้านมีรายได้หลังจาก เสร็จฤดูทำนา จากชาวบ้านหมู่ ที่ 1 หมู่ที่ 4 หมู่ 7 หมู่ 8 หมู่ 9 หมู่ 12 เป็นสินค้าโอท็อป ราคาไม่แพง นอกจากนี้ก็มีการจัดกิจกรรมร่วมกับ สมาคมโลกสีเขียวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จัด กิจกรรมปลูกป่าเกือบทุกปี ที่ดอนปู่ตา และที่หนอง คู ผมจะเน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมปลูกป่าทุกหมู่บ้าน และร่วมกันอนุรักษ์ป่า ตามพระราชดำริ ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ป่า ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ” (สัมภาษณ์ : นายวิเชียร จันทูมา, 4 พฤษภาคม 2561) สอดคล้องกับความ คิดเห็นของนาย นพวิทย์ ทีคำแก้ว กำนันตำบลโนน โพน ได้แสดงความคิดเห็นว่า “การเป็นผู้นำที่ดี ต้องให้ชาวบ้านรักและเชื่อฟัง เวลาชาวบ้านมี ปัญหาต้องรีบเข้าไปแก้ไข และให้ความช่วยเหลือ ในเบื้องต้น บางครั้งต้องประสานงานกับ ผู้บังคับบัญชาคือท่านนายอำเภอ ให้รับทราบเรื่อง ที่เกิดขึ้นในตำบลโนนโพน เช่น ต้นพุงถูกแอบ ตัด เมื่อผู้ใหญ่บ้านแจ้งผมจะรีบเข้าไปดูและไปแจ้ง ความที่โรงพักและเรียนให้ท่านนายอำเภอได้ทราบ ถึงเรื่องที่เกิดขึ้น ผมจะทำความเข้าใจกับชาวบ้าน

เรื่องป้องกัน การตัดต้นไม้ (สัมภาษณ์ : นายนพ วิทย์ ทีคำแก้ว, 7 พฤษภาคม 2561)

2. การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัด อุบลราชธานี

2.1 ผลการวิเคราะห์การจัดการอนุรักษ์ ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การจัดการอนุรักษ์ป่า ชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$)

2.2 ผลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการ จัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนน โพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นายอินทัย จันทูมา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 โนนโพนนอก ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การจัดการ อนุรักษ์ป่า ผมจะให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและ ออกเป็นกฎระเบียบของการใช้ประโยชน์จากป่า ชุมชน เช่นการเข้าไปเก็บเห็ด การห้ามตัดต้นไม้ การห้ามล่าสัตว์ ในป่าชุมชน การปลูกต้นไม้ที่ดอน ปู่ตา ให้ชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการปลูกและ” (สัมภาษณ์ : นายอินทัย จันทูมา, 4 พฤษภาคม 2561) ส่วนนายอุดมศักดิ์ อ่อนคำพา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านนาโพนเหนือได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมจะ มีการทำแนวป้องกันไฟฟ้าทุกปี และจัดกิจกรรม ปลูกต้นไม้เสริมในป่าชุมชน” (สัมภาษณ์ : นาย อุดมศักดิ์ อ่อนคำพา, 4 พฤษภาคม 2561) สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายชาญชัย ปราณีวัฒน์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 นาโพนน้อย ได้ ให้สัมภาษณ์ว่า “ห้ามชาวบ้านบุกรุกป่า ถ้าบุกรุก ปรับหนึ่งหมื่นบาท และห้ามตัดต้นไม้ในป่าชุมชน ถ้าฝ่าฝืนก็จะปรับและส่งสถานีตำรวจ”(สัมภาษณ์ :

นายชาญชัย ปราบณวัฒน์, 6 พฤษภาคม 2561) ในขณะที่นายสุทิน พุ่มพิมพ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11 บ้านโนนโพนตก ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การจัดการอนุรักษ์ป่า ผมเน้นเด็กนักเรียนในหมู่บ้าน ลูกหลานเด็ก ให้มีความรักและหวงแหนป่า เพราะป่าคือตลาดสดของหมู่บ้านที่ชาวบ้านไม่ต้องเสียเงินซื้อ เพียงแต่เข้าไปหาสิ่งที่จะทำเป็นอาหารในป่า ในฤดูฝนก็หาเห็ด นอกจากนี้ ก็หาน้ำผึ้งป่า รังต่อหัวเสือ คืออาหารตามธรรมชาติที่ไม่ต้องซื้อหา ทุกสิ่งหาได้จากป่า ชาวบ้านทุกคนต้องช่วยกันรักษาตลาดชุมชน ที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันเข้าไปหาของป่า ในป่าชุมชน ทุกคนต้องร่วมกันรักษา และหวงแหนผืนป่า” (สัมภาษณ์ : นายสุทิน พุ่มพิมพ์, 7 พฤษภาคม 2561)

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า องค์ประกอบของผู้นำชุมชนที่เป็นตัวพยากรณ์ต่อการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน มี 2 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล และ ด้านความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.906 และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ร้อยละ ร้อยละ 82.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถสร้างสมการถดถอยจาก ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดินและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ

$$Y' = -.218 + .595X_2 + .445X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .509X_2 + .433X_1$$

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน จากการสอบถามข้อมูลกลุ่มตัวอย่างพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนตำบลโนนโพน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก ดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล ด้านความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร ด้านบุคลิกภาพ และด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำชุมชน ประกอบไปด้วย ต้องสามารถพูดให้ชาวบ้านเข้าใจ มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านผ่านเสียงตามสาย และผู้นำชุมชนต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างของลูกบ้าน การมีส่วนร่วม การดูแลรักษาป่าชุมชน นอกจากนี้ องค์ประกอบของผู้นำชุมชน ต้องมี มีความเอื้ออาทร โอบอ้อมอารี ยึดหลักธรรมาภิบาล ต้องเสียสละ และทำตัวที่ดีเป็นแบบอย่างให้ลูกบ้าน ผู้นำที่ดี จะต้อง ดูแลลูกบ้านทุกคน รับฟังปัญหา ยึดหลักความรับผิดชอบต่อชุมชน ยึดหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ต่อภารกิจ รวมถึงการประสานงานกับผู้บังคับบัญชา

2. ผลการศึกษาการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชน อย่างยั่งยืน พบว่า การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชน อย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีจัดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและออกเป็นกฎระเบียบของการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น การเข้าไปเก็บเห็ด การห้ามตัดต้นไม้ การห้ามล่าสัตว์ ในป่าชุมชน การปลูกต้นไม้ที่ตอนป่าให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูก การเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กนักเรียนในหมู่บ้าน

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของ ผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า องค์ประกอบของผู้นำชุมชนที่เป็นตัวพยากรณ์ต่อการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน มี 2 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล และด้านความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.906 และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ร้อยละ ร้อยละ 82.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัย พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้าน

อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่สำคัญต่อการนำชุมชนไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งชุมชนต่าง ๆ จะต้องการผู้นำในอุดมคติที่มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเสียสละ มีความสามารถในการสื่อสาร ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงต้องเป็นผู้มีพื้นฐานด้านความรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสามารถในการกระตุ้น ให้ลูกบ้านในชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ชุมชน รวมทั้งเป็นผู้มีทักษะทางด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานสูงสุด ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 70-71) กล่าวถึงผู้นำว่าเป็นผู้ที่มีความรู้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้นั้นได้อย่างชาญฉลาด สามารถวิเคราะห์อดีต เข้าใจปัจจุบันและคาดการณ์อนาคตได้ รวมทั้งเป็นผู้มีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิตมุ่งอุทิศตัวเพื่อเผยแพร่แนวคิดและถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ และผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนควรจะต้องสามารถพูดให้ชาวบ้านเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านผ่านเสียงตามสาย และผู้นำชุมชนต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างของลูกบ้านการมีส่วนร่วม การดูแลรักษาป่าชุมชน นอกจากนี้องค์ประกอบของผู้นำชุมชนต้องมี มีความเอื้ออาทร โอบอ้อมอารี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภควา มุสิกะวัน (2555) ได้วิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำชุมชน ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำของผู้นำชุมชนมี 3 ด้าน 22 คุณลักษณะ ได้แก่ ด้านการบริหารงาน ประกอบด้วย ความสามารถในการ

บริหารงาน จิตสาธารณะ ความเห็นอกเห็นใจ เสียสละ ความรอบคอบในการตัดสินใจ ทักษะในการจูงใจ ยึดหลักการมีส่วนร่วม ความกล้าหาญเชื่อมั่นในตนเอง ทักษะในการวางแผน คุณธรรม ยุติธรรมซื่อสัตย์โปร่งใส มนุษย์สัมพันธ์ ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย ด้านการประสานสังคม ประกอบด้วย ความสามารถในการสร้างเครือข่าย การสร้างการเรียนรู้แก่ชุมชน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มองการณ์ไกล ความสามารถในการประสานงาน เชาว์ปัญญาไหวพริบดีมีวิจรรย์ญาณ นอกจากนี้ องค์ประกอบของภาวะผู้นำชุมชน จะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล ต้องเสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ ภราดร รัชชชัยกร (2555) ได้วิจัย ภาวะผู้นำท้องถิ่นของสมาชิกเทศบาลในเขตอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนให้ความสำคัญต่อภาวะผู้นำท้องถิ่นของสมาชิกสภาเทศบาลในเขตอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา ด้านคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับมาก โดยในความสามารถในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอยู่ในระดับ จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการภาวะผู้นำในด้านคุณธรรมและจริยธรรมมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน ไม่ทุจริต ทำงานอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบการทำงานได้ เพราะ ผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เสียสละและมีความตั้งใจจะทำให้การอนุรักษ์ป่าชุมชนประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน นอกจากนี้องค์ประกอบของผู้นำ ต้องทำตัวที่ดีเป็นแบบอย่างให้ลูกบ้าน ผู้นำที่ดี จะต้อง ดูแลลูกบ้านทุกคน รับฟังปัญหา ยึดหลักความ

รับผิดชอบต่อชุมชน ยึดหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ต่อภารกิจ รวมถึงการประสานงานกับผู้บังคับบัญชา สอดคล้องกับผลการวิจัย

2. ผลจากการวิจัย พบว่า การจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้นำชุมชนมีการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีการเพาะชำกล้าไม้และการจัดเตรียมกล้าไม้ มีการสร้างเครือข่ายการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนในชุมชน มีการปลูกฝังอบรมเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนแก่ลูกหลาน มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน บ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้นำชุมชนบ้านหัวทุ่ง มีคุณลักษณะและบทบาทในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน โดยเป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดการป่าชุมชน เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎกติกาในการจัดการป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการป่าชุมชน เป็นผู้มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน ด้านพันธุ์พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ สมุนไพรในป่าชุมชน อีกทั้งเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม

ในการสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในกิจกรรมต่าง ๆ โดยพร้อมที่จะเสียสละทั้งด้านเวลาและเรื่องส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นผู้ที่มีใจรักในการพัฒนา มีการติดต่อสื่อสารที่ดีทั้งคนในชุมชนและนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนความรู้กับหน่วยงานภายนอก และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ตำบลโนนโพน อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและออกเป็นกฎระเบียบของการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น การเข้าไปเก็บเห็ด การห้ามตัดต้นไม้ การห้ามล่าสัตว์ ในป่าชุมชน การปลูกต้นไม้ที่ตอนปฐา ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูก สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิมพ์จันทร์ แสงจันทร์และคณะ (2555) ได้ทำวิจัยรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทองจังหวัดชัยนาท ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ และสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในการจัดการป่า โดยกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด คือการจัดการพื้นที่ป่าไม้ ด้วยการปลูกป่าและฟื้นฟูป่า เพราะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ สร้างความรักสามัคคีในชุมชน โดยป่าที่อนุรักษ์จะเป็นแหล่งอาหารที่ยั่งยืน (Food Bank) และการเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กนักเรียนในหมู่บ้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พินิจศักดิ์ คำวัน (2555) การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนตูมขององค์การบริหารส่วนตำบลพังเคน อำเภอนาตาล

จังหวัดอุบลราชธานี ที่การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ปลูกจิตสำนึกเยาวชนให้มีความสนใจการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพราะนักเรียนและเด็กเยาวชนจะได้มีความรักและหวงแหนป่าไม้ เพราะถูกปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้รักต้นไม้ ป่าไม้

3. ผลจากการวิจัย พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน ที่เป็นตัวพยากรณ์ต่อการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน มี 2 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล และด้านความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.906 และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ร้อยละ ร้อยละ 82.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลเป็นสัญลักษณ์ความคุ้มค่า โปร่งใส ตอบสนอง สุจริต ซื่อตรง และเที่ยงธรรม เมื่อนำมาใช้ในการบริหารงานที่จะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ ส่วนความสามารถในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร จะช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว ช่วยประหยัดเวลา ทรัพยากรในการปฏิบัติงาน ช่วยสร้างความสามัคคี ความเข้าใจในหมู่คณะ ช่วยให้ปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ และเพิ่มผลสำเร็จของงานรวมทั้งช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ คูค,ฮันซาเกอร์ และคอฟเพย์ (Cook, Hunsaker and

Coffey. 1997 : 484 – 485) ที่มองว่า ลักษณะของผู้นำต้องแสดงและนำเสนอวิสัยทัศน์ต่อกลุ่มในทุกโอกาส ใช้การกระตุ้นจิตใจ โดยผ่านการติดต่อสื่อสารภายในและการโฆษณาประชาสัมพันธ์ แทนการสั่งการด้วยคำสั่ง และความสามารถ ดังนั้น เมื่อผู้นำชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล และมีความสามารถในการประสานงาน การติดต่อสื่อสาร ก็จะสามารถบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรส่งเสริมและพัฒนาความรู้ บทบาทอำนาจหน้าที่ และความสามารถของผู้นำชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

โดยการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการอื่น ๆ ในการบริหารจัดการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมในด้านความรู้แก่ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่

2. หน่วยงานราชการ ควรจะส่งเสริมให้ป่าชุมชน ตำบลโนนโพน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการจัดการป่าชุมชนประจำตำบล พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมให้เยาวชนทั้งภายในและภายนอกตำบลเข้ามาเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. (2541). *สถิติการป่าไม้ของประเทศไทย ปี 2541*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสารนิเทศ กรมป่าไม้.
- _____. (2560). *ยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579*. กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *คลื่นลูกที่ 5 ปรากฏสังคม*. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย.
- พินิจศักดิ์ คำวัน (2555). *การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนตูมขององค์การบริหารส่วนตำบลพังโคน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี*. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิมพ์จันทร์ แสงจันทร์และคณะ (2555). *รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท*. รายงานการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

- ภควา มุสิกะวัน (2555). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของผู้บริหารชุมชน. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ภราดร ธวัชชัยกร. (2555). ภาวะผู้นำท้องถิ่นของสมาชิกสภาเทศบาล ในเขตอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- มูลนิธิสืบนาเคเสถียร. (2560). “สถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทย 2559-2560.” ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561 จาก <https://www.seub.or.th/blogging>
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2546). การพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2543). องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : บัค พอยท์.
- สมาคมโลกสีเขียวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (2561). แผนยุทธศาสตร์สมาคมโลกสีเขียว เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2561-2566. อุทยานธรรมพิมพ์ : อุบลราชธานี
- สุธาสนี แม้นญาติ. (2554). โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น
- อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ. (2555). บทบาทของผู้บริหารชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน บ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Curtis W. Cook, Phillip Hunsaker and Robert E . Coffey . (1997). *Management and Organizational Behavior*. 2nd ed. Boston : Irwin McGraw-Hill.

สัมภาษณ์

- สัมภาษณ์ : นายอินทัย จันทูมา, 4 พฤษภาคม 2561.
- สัมภาษณ์ : นายอุดมศักดิ์ อ่อนคำ, 4 พฤษภาคม 2561.
- สัมภาษณ์ : นายชาญชัย ปรานีวัฒน์, 6 พฤษภาคม 2561.
- สัมภาษณ์ : นายสุทิน พุฒิมิพิมพ์, 7 พฤษภาคม 2561.
- สัมภาษณ์ : นายวิเชียร จันทูมา, 4 พฤษภาคม 2561.
- สัมภาษณ์ : นายณพวิทย์ ทีคำแก้ว, 7 พฤษภาคม 2561.